

OPERA LUI I. L. CARAGIALE ÎN AREALUL CULTURAL EST-SLAV: INTERPRETĂRI CRITICE

DOI: 10.5281/zenodo.3364363

Doctor în filologie **Dumitru APETRI**

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

THE WORK OF I. L. CARAGIALE IN THE EASTERN-SLAVIC CULTURAL AREA: CRITICAL INTERPRETATIONS

Summary. In the second half of the 20th century, the Russian cultural area showed an increased interest in the work of the Great Romanian Classics: Eminescu, Creangă, Slavici and Caragiale. The reception process was carried out in two ways – the artistic translation and the critical interpretation. As for I. L. Caragiale’s creation, we can say the following: the most important works of Caragiale have been translated into Russian; the Russian-language reader has asked, over the years, for a series of informative materials, but also for genuine critical interpretations. Among exegetical works there could be listed researches signed by Lev Cezza *Tvorchestvo Karadzhal* (Chisinau, 1961) and S. Sadovnik *Ion Luka Karadzhal* (Leningrad-Moscow, 1964). The volume of Ilia Konstantinovski *Karadzhal* (Moscow, 1970), which is part of the famous and highly appreciated serial “Zhizn’ zamechatel’nyh ljudej”, is also regarded as a significant work. In these works there is reflected the path of creation of the comedian, the message and artistic mastery of the works of Caragiale (dramas, comedies, short stories and sketches), as well as their circulation in the context of national and universal literature.

Keywords: artistic translation, critical interpretation, reception, original, fidelity, hermeneutics, commentary, phenomenon, contribution, personality, prinos, context, thesaurus.

Rezumat. În a doua jumătate a secolului al XX-lea spațiul cultural rusesc a manifestat un interes sporit pentru opera marilor clasici români: Eminescu, Creangă, Slavici și Caragiale. Procesul de receptare s-a produs, în linii mari, pe două căi – traducerea artistică și interpretarea critică. Cât privește creația lui I. L. Caragiale putem spune următoarele: au fost traduse în limba rusă cele mai importante opere caragialiene; cititorul de limba rusă a dispus, pe parcursul anilor, de un sir de materiale de ordin informativ, precum și de veritabile interpretări critice. Printre lucrările de ordin exegetic se impun studiile semnate de Lev Cezza *Tvorchestvo Karadzhal* (Kishinev, 1961) și S. Sadovnik *Ion Luka Karadzhal* (Leningrad-Moskva, 1964). Ca lucrare de dimensiuni impunătoare se prezintă și volumul lui Ilia Konstantinovski *Karadzhal* (Moskva, 1970), care face parte din cunoscutul și înalt apreciatul de cititori serial „Zhizn’ zamechatel’nyh ljudej”. În aceste lucrări este reflectată calea de creație a comediantului, mesajul și măiestria artistică a operelor caragialiene (drame, comedii, nuvele și schițe), precum și circulația lor în contextul literaturii naționale și universale.

Cuvinte-cheie: traducere artistică, interpretare critică, receptare, original, fidelitate, hermeneutică, tălmăcire, fenomen, contribuție, personalitate, prinos, context, tezaur.

Procesul de receptare a operei caragialiene în arealul cultural est-slav, care s-a produs prin traduceri artistice și interpretări critice, a demarat în anii ’50 ai secolului trecut, mai exact în 1951, cu un an până la împlinirea unui centenar de la nașterea scriitorului. E vorba despre volumul *Izbrannye proizvedeniia* (Opere alese), care conține capodopera dramaturgică *O scrisoare pierdută*, 11 foiletoane, câteva povestiri și articole [1]. Toate aceste scrieri l-au avut în calitate de tălmăcitor pe publicistul, prozatorul și traducătorul Ilia Konstantinovski – autorul volumului *Karadzhal* editat în 1970 în cunoscutul și apreciatul serial „Zhizn’ zamechatel’nykh lyudey” [2].

Cea de a doua acțiune în domeniul traducerii a avut loc tot la începutul anilor ’50, când și-a făcut apariția volumul *Izbrannoe: komedii, fel’etony, rasska-*

zy, stat’i (Selecție: comedii, foiletoane, povestiri, articole) [3]. În acest act editorial Ilia Konstantinovski figurează ca tălmăcitor și autor al studiului introductiv. Numerosului cititor de limba rusă i s-au propus două comedii noi (*Conul Leonida față cu reacțiunea* și *O scrisoare pierdută*), un compartiment de nuvele și povestiri îmbogățit cu 14 scrieri, cel de foiletoane cu 7, iar cel de articole cu o singură unitate.

Următorul pas pe făgașul tălmăcirilor a fost întreprins în 1963, exact la un deceniu de la apariția celui de al doilea volum, intitulat *Komedii, ymoreski, rasskazy* [4]. Compartimentul „Comedii” a rămas același, cele de foiletoane și articole lipsesc, dar secțiunea de nuvele și povestiri umoristice a fost completată cu 21 de scrieri noi. Dacă în primele două ediții dificila și nobila muncă de tălmăcitor, antologator și pre-

fațator i-a aparținut scriitorului Ilia Konstantinovski, acum precuvântul l-a semnat Isidor Ștok, iar printre traducători aflăm mai multe nume: Iu. Kojevnikov, R. Rubina și Ia. Șternberg, A. Sadețki, E. Pokramovici și M. Malobrodskaja.

Cele trei ediții nominalizate au fost urmate de încă trei: două apărute la Moscova, una în serialul „Narodnaya biblioteka” [5], câteva scrieri (capodopera *O scrisoare pierdută* și un șir de nuvele și povestiri) în faimosul serial „Biblioteka vseмирnoy literatury” [6], iar actul editorial final în șiragul de publicații Biblioteka „Rumyniya” [7].

De menționat că segmentul de timp 1961–1986, când au apărut edițiile nominalizate, s-a remarcat și prin apariția anumitor opere caragialiene în unele volume colective de traduceri rusești din tezaurul literar românesc. De exemplu, culegerile *Rumynskie rasskazy* [8], *Rumynskie povesti i rasskazy* [9], *Rumynskie povesti i rasskazy XIX–XX vekov* [10], precum și *Rumynskie skazki* [11] conțin grupaje de scrieri caragialiene, ultima – o anumită operă, *Kir Ianulea*.

Următoarea traducere din Caragiale în limba rusă a apărut la București, în 1987, în serialul Biblioteka „Rumyniya”, nr. 2. Ediția cuprinde trei scrieri: *1907. Svesny do oseni* (1907. Din primăvară până-n toamnă – acesta e și titlul cărții), *Rumynskiy arendator* (Arendașul român) și *Monopoliya* (Monopol) traduse de Dana Răutu, V. Dogmarova și Ilia Konstantinovski.

După cum vedem, procesul de recreare în rusește a operei lui I. L. Caragiale s-a materializat într-un șir de volume editate la Moscova în anii '60–'70 ai secolului trecut. Nu putem face însă o asemenea constatare în privința receptării moștenirii literare a marelui clasic român de către spațiul cultural ucrainean. La etapa actuală dispunem de un singur volum care întrunește doar o parte a prozei scriitorului român – *Triumf talantu* (Triumful talentului), apărut la Kiev, fiind antologat și însoțit de o consistentă postfață a renumitului filolog ucrainean Stanislav Semcinsky [12].

Trecerea în revistă a componentelor actului de traducere se cuvine a fi urmată de discutarea calității tălmăcirilor, dar rezervăm acest subiect pentru un alt articol și trecem la realizarea aspectului anunțat – interpretarea critică a operei lui I. L. Caragiale în spațiul est-slav.

În anii '50 ai secolului trecut, interpretările critice, de care a putut beneficia cititorul rus, se limitau la prefețele ce însoțeau volumele de traduceri de atunci. Primele două dintre acestea, fiind, mai întâi de toate, niște informații de ordin biografic, au apărut fără semnături (ne referim la textele care însoțesc volumele „Izbrannye proizvedeniya” (Opere alese) (1951) și „Rumynskie rasskazy” (Nuvele românești) (1952). Tot

în 1952, în culegerea „Rumynskie povesti i rasskazy” (Povestiri și nuvele românești) aflăm inserat un veritabil studiu semnat de Iu. Kojevnikov care conține meditații privind opera lui Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale, Alexandru Vlahuță, Mihail Sadoveanu și Alexandru Stănescu (Sahia după pseudonim).

Iu. Kojevnikov, plătind un anumit tribut realismului socialist, n-a putut evita să tragă și niște concluzii ideologizante. El îl consideră pe Caragiale un eminent satiric, care a biciuit metehnele morale și neajunsurile materiale ale societății burgheze, a demască tipul omului-cameleon și a înfierat dominația nesăbuită a banului. Cele trei piese – *O noapte furtunoasă*, *Conul Leonida față cu reacțiunea* și *O scrisoare pierdută* sunt considerate creații de cea mai înaltă valoare. Critica aspră a cosmopolitismului burghez și a cruzimii cu care a fost înăbușită revoluția din 1907, se menționează în studiu, complică la maximum condiția sa de scriitor și îl silește să-și trăiască ultimii ani de viață peste hotare.

De-a lungul întregii vieți, Caragiale nu s-a bucurat de o recunoaștere plenară a creației sale. Din această cauză, dar și din pricina unei învinuiri false de plagiat, a trecut cu traiul la Berlin, unde a și decedat. Cu toate acestea, talentul său strălucește cu măreție în posteritate.

O prețuire înaltă a personalității lui I. L. Caragiale se regăsește și în studiul introductiv la volumul „Rumynskie povesti i rasskazy XIX–XX vekov” (Povestiri și nuvele românești din secolele XIX–XX) autor V. Rozențveig. Scriitorul e considerat mare umorist, creator de tipuri memorabile, nemuritoare, de expresii înaripate care au devenit comune în cadrul spațiului lingvistic românesc. Totodată, acutizând anumite laturi ale caracterului personajelor, afirmă autorul studiului, Caragiale rămâne un scriitor realist, a cărui lucrări au depășit hotarele României.

Dispunem de încă trei studii introductive cu aprecieri onorabile ale creației caragialiene: unul aparține lui Isidor Ștok la culegerea „Komedi, ymoreski, rasskazy” (1963), altul e semnat de Ilia Konstantinovski și inclus în volumul „Poteryanno pis'mo. Komediya. Rasskazy” (O scrisoare pierdută. Comedie. Nuvele) (1974), iar al treilea îl are ca autor pe Vladimir Udrescu care a prefațat culegerea „Tsep' slabostey” (Lanțul slăbiciunilor) (1986).

Culegerea apărută la București în 1986, „Tsep' slabostey”, inserează o prefață semnată de Valentin F. Mihăescu în care sunt arătate, în paralel cu unele date biografice, cauzele plecării scriitorului în ultimii ani de viață peste hotare, iar apoi demonstrează că în străinătate dânsul era permanent cu gândul la viața României, că ținea legături strânse cu unii dintre compatrioți (oameni de cultură importanți), că periodic

vizita Patria și că evenimentele tragice din 1907 l-au făcut să scrie articolul *1907. Din primăvară până-n toamnă*, în care analizează acțiunile partidelor politice, critică aspru corupția în rândurile administrației, oligarhia, situația precară din învățământ și cheamă la destituirea sistemului anacronic moșieresc. Cităm: „În totalitate articolul *1907. Din primăvară până-n toamnă* e un model de spirit civic, de atitudine patriotică a scriitorului, care din toată inima se afla de partea maselor de țărani și susținea prin revolta scrisului său răscoala lor” [13, p. 9].

În viziunea primului autor, Caragiale apare ca mare scriitor satiric, propovăduitor aprig al libertății, patriot, luptător pentru fericirea oamenilor; el este situat alături de remarcabilii satirici cu renume mondial Molière, Maupassant, Gogol, Cehov, Saltâkov-Șcedrin. A-l citi, se insistă, e o enormă satisfacție, numele lui, în cohorta acestora, strălucește cu raze aurii. Urmează concluzia: e bogată contribuția comediografului român la cultura universală.

În studiul său Ilia Konstantinovski ia în dezbatere, în special, tematica și mesajul dramaturgiei caragialiene și face următoarele concluzii: „Toate comediiile lui Caragiale, deși reflectă o lume de mășcărici, caricaturală, cu toată exagerarea conștientă și acutizarea chipurilor, în esență, piesele sunt documentare” [5, p. 7]. În continuare îi aflăm citați: pe C. Dobrogeanu-Gherea care susține că în toate comediiile scriitorului discutat e prezent un oarecare aspect al unor situații scandaloase de lucruri; pe Gala Galaction care afirmă că anume dezordinea și stupiditatea vieții noastre l-au silit pe Caragiale să scrie așa cum a scris [5, p. 7-8] și pe Alexandru Vlahuță care venea cu valoroasa precizare că glumele comediografului ascund multă durere [5, p. 9]. După ce a vorbit despre revolta dramaturgului privind înfrângerea revoluției din 1907, Ilia Konstantinovski conchide că operele caragialiene posedă vigoarea și eterna tinerețe a scrierilor clasice, că ele au devenit parte a culturii mondiale.

Vladimir Udrescu îl consideră pe Caragiale unul dintre maeștrii desăvârșiți ai limbii românești literare și creator de structuri epico-dramatice. Cităm: „Aflându-se într-o permanentă mișcare de pendul între tragic și comic, grotesc și fabulos, istoric și sentimental, pitoresc și sarcastic, proza și dramaturgia lui Caragiale tind să cuprindă în toată profunzimea sa lumea supusă unor impulsuri morale seismice, să oglindească omul în plan social-politic, mai exact, omul în deplinătatea existenței proprii” [7, p. 4-5].

M-am referit mai sus la volumul de tălmăciri ucrainene „Triumful talentului” (1978). În postfața acestuia, semnată de cunoscutul literat ucrainean Stanislav Semcinsky, scriitorul nostru e considerat maes-

tru recunoscut al slovei artistice, luptător consecvent împotriva orânduiri burghezo-moșierești din România, iar comediiile sale sunt apreciate ca opere pline de o ironie distrugătoare în adresa micii burghezii, ironie care smulge paravanul sistemului politic și destituie mitul democrației burgheze. Caragiale a creat, accentuează autorul, tipuri caracteristice epocii sale. Cităm: „Impresionează policromia și varietatea modalităților folosite cu economie de autor pentru a trezi pe fața cititorului ba un surâs blajin, ba o derâdere sarcastică: acestea-s și situația nemijlocită hazlie, și calamburul de cuvinte, și fina ironie, și umorul burlesc al clownadei inserate, și șarja caricaturală, și anecdotul ingenios, și satira tăioasă, și comismul situației absurde, și parodia domoală, și caracteristica înțepătoare a personajului” [12, p. 270].

În încheiere se subliniază: caracterul popular, tendențiozitatea de pe poziția apărării intereselor omului muncii, adevărul profund și măiestria excepțională ale scrisului asigură operelor lui Ion Luca Caragiale o viață îndelungată și o veritabilă tinerețe.

Discutând aspectul interpretărilor critice, ne-am referit în paginile de mai sus la un șir de materiale mici și mijlocii ca dimensiune, dar prin mijlocirea acestei forme de interacțiuni literare au fost puse la dispoziția cititorului de limba rusă și trei lucrări masive. În 1961, la Chișinău a fost editat studiul monografic *Tvorchestvo Karadzhale* (Creația lui Caragiale), autor – criticul literar și de artă, pedagogul din RSSM Lev Abramovici Cezza [14], iar peste trei ani a apărut la Editura „Iskusstvo” din Leningrad și Moscova opusul monografic *Ion Luka Karadzhale*, în serialul „Klassiki zarubezhnoj dramaturgii” (Clasicii dramaturgiei universale) semnat de profesorul universitar din Cernăuți Ș. Sadovnik [15].

Ca lucrare de dimensiuni impunătoare, de o factură întrucâtva deosebită de premergătoarele două, se prezintă volumul *Karadzhale* semnat de Ilia Konstantinovski care face parte din cunoscutul și înalt apreciatul de cititori serial „Zhizn’ zamechatel’nyh ljudej” (Viața oamenilor iluștri) [16]. Să privim deci aceste lucrări sub raportul temelor și problemelor abordate, precum și a structurii.

Lev Cezza și-a construit lucrarea logic, imprimându-i o structură rațională. După partea introductivă, a demonstrat calea parcursă de scriitor, apoi s-a concentrat asupra contribuției aduse de critica literară și istoriografia românească la cercetarea și promovarea operei caragialiene. În continuare urmează capitolele consacrate dramaturgiei, prozei, specificului artistic al creației, concepțiilor estetice și, în final, aflăm meditații la tema Caragiale și contemporaneitatea. Încheie lucrarea o listă scurtă a literaturii folosite.

Deși critica și știința literară din Republica Moldova se distingeau, în primele două decenii postbelice, de care ține studiul discutat, printr-un sociologism cras, prin devieri proletcultiste și prin exagerări privind influența literaturii ruse asupra literelor românești, Lev Ceza a aderat la multe dintre ideile sănătoase ale unor cercetători români, lucrările cărora denotă încercări serioase de a restabili adevărata față a creatorilor progresiști de cultură din trecut. Faptul acesta i-a permis să constate că opera dramaturgului român e strâns legată cu întreaga dezvoltare a literaturii române din secolul al XIX-lea și că elementele asemănătoare din capodopera sa *O scrisoare pierdută* – culmea geniului comic al autorului – și *Revizorul* lui N. V. Gogol sunt determinate nu de un simplu împrumut livresc, ci de trăsături similare ale realității sociale și că locul scriitorului cercetat în contextul literaturii autohtone e înrudit cu al lui Gogol în prestigioasa literatură rusă. „Ca și marele Gogol, notează autorul studiului, el (Caragiale – n. n.) putea să spună că în *O scrisoare pierdută* s-a hotărât să adune într-o grămadă totul ce-i prostie în România burgheză și dintr-odată să râdă despre toate” (p. 101)¹.

Influențat de tendința timpului de a demonstra influența literaturii ruse asupra literelor românești, L. Ceza, după ce a scos în evidență câteva analogii tipologice între piesa *Năpasta* de I. L. Caragiale și opera lui L. Tolstoi *Puterea întunericului*, conchide: „Desigur, în scrierea sa Caragiale nu s-a ridicat la patosul demascator al piesei tolstoiene [...], dar cu toate acestea în spatele tragediei personale a eroilor se întrevăd adânci contradicții sociale ale satului românesc din perioada creșterii relațiilor capitaliste” [14, p. 120].

În capitolul consacrat prozei Caragiale e considerat un strălucit maestru al prozei artistice pe care materialul social din operele sale îl prezintă drept un eminent artist realist, observator fin al fenomenelor obștești care, asemenea reporterilor, operează cu fapte autentice. Se constată, totodată, că chipurile populare sunt pretutindeni zugrăvite cu dragoste și simpatie. În final criticul aderă la opinia lui Perpessicius precum că I. L. Caragiale în proza sa a rupt masca de pe întreaga fizionomie morală, de pe toate metehnele păturii diriguitoare.

Referindu-se la particularitățile artistice ale creației discutate, cercetătorul a subliniat faptul că satira lui Caragiale e puternică prin orientarea ideatică-politică și prin mijloacele zugrăvirii artistice, printre care limbajul și stilul joacă rolul principal, iar patosul e, fără îndoială, cel critic. „Limbajul lui Caragiale, constată cercetătorul, este, în primul rând, rezultatul cunoașterii și studierii diferitelor păături sociale din România” [14, p. 199].

¹Aici și în continuare traducerea ne aparține.

Din capitolul consacrat concepțiilor estetice cititorul rus a aflat că: I. L. Caragiale se pronunța împotriva tendințelor cosmopolite, antirealiste, opta pentru laconism, unitate a formei și conținutului și considera frumusețea unicul atribut pentru lume, detesta metoda naturalistă, diletantismul, curentele moderniste și bazele filosofice ale artei modernist-formaliste. Concluzia: toate aceste considerente despre literatură și artă îl prezintă drept artist mare și sincer.

În ultimul compartiment, intitulat *Caragiale și contemporaneitatea*, se insistă asupra faptului că creația scriitorului român și-a păstrat forța eficientă și influența estetică și astfel a devenit un izvor de inspirație pentru reprezentanți din diferite sfere ale artei, iar în URSS operele lui apar, datorită originalității și autenticității, în tiraje numeroase în limba rusă și în alte limbi coexistente.

Studiul monografic al lui Lev Ceza a fost urmat, cum am arătat mai sus, de volumul de schițe științifico-populare *Ion Luka Karadzhal* de Ș. Sadovnik. În centrul atenției acestuia s-a aflat soarta grea și marile eforturi creative ale clasicului dramaturgiei românești pe fundalul vieții social-politice din România de atunci. Sunt scoase în evidență cauzele care l-au silit pe scriitor să-și trăiască ultimii ani peste hotarele Patriei sale, e luat în discuție și destinul scenic al pieselor caragaliene în arealul cultural românesc și peste hotare.

Acest studiu nu s-a ridicat la nivelul științific al lucrării lui Lev Ceza, dar și-a adus partea de contribuție atât în reflectarea unor momente din viața privată a scriitorului, cât și în etalarea unor segmente ale creației sale literare. De exemplu, accentuarea originalității capodoperelor *O scrisoare pierdută* (pildă de construire măiestrită a unui subiect de comedie atractivă [15, p. 72]), demonstrarea legăturii tematice a pieselor *O noapte furtunoasă* și *Conu Leonida față cu reacțiunea* cu capodopera nominalizată și a protestelor din partea dramaturgului împotriva unor intervenții regizorale neavenite, evidențierea triumfului obținut de comedii vizate în secolul al XX-lea, perioada postbelică. E arătată de asemenea contribuția unor actori la realizarea anumitor tipaje și e mai prezentă decât la Ceza materia ilustrativă artistică.

Cât privește chipul lui Cațavencu, se spune, pe bună dreptate, că acesta „întrunește trăsături ale politicandrilor de toate categoriile”, iar Dandanache e „simbolul politicandrului burghez” [15, p. 85, 87]. Sunt subliniate, totodată, rolul și locul Cetățeanului turmentat, adică speranța dramaturgului în deșteptarea maselor înșelate, precum și lipsa de congelare, împietrire a caracterelor de personaje și limbajul ca modalitate principală de tipizare și indiciu al nivelului de cultură. Concluzia: „limbajul comediei *O scrisoare*

pierdută e polivalent”, numele personajelor „sugerea-ză starea lor socială” [15, p. 102, 105], iar demascarea „eroilor” se îmbină cu derâderea orânduiri care i-a produs. Contradicția dintre aparență și realitate servește în piesă drept izvor de creare a comicalului. Un șir de pagini este consacrat vieții scenice a comediei discutate în țara de origine și în afara ei.

În continuare este abordată piesa *D-ale carnavalului*, punându-se accent pe noutatea ei tematică pentru autor și întreaga literatură română. Este arătată și marea influență pe care o exercită dramaturgia caragialiană asupra evoluției permanente a acestui gen literar în cadrul spațiului cultural românesc și asupra măiestriei unei întregi pleiade de actori români. Urmează câteva pagini de meditații asupra mesajului piesei *Năpasta*, asupra tematicii unor nuvele și povestiri inspirate din realități concrete românești. Se constată că unele schițe și povestiri dispun nu numai de comunități tematice cu dramaturgia, ele sunt, în esență, o proză dialogată care se distinge printr-o evidentă satiră social-politică. Ultima scriere a marelui dramaturg român este schița *1907. Din primăvară până-n toamnă*. Cu câteva considerente privind valoarea documentară a acesteia se încheie cartea semnată de Ș. Sadovnic.

Următorul izvor informativ pus la dispoziția cititorului de limba rusă a fost articolul despre I. L. Caragiale apărut în 1966 în *Kratkaja literaturnaja jenciklopedija*, vol. 3, autor Ș. Sadovnic. Așa sumar cum este, articolul a prefigurat reușit profilul marelui dramaturg român.

Anterior a fost citată lucrarea de proporții impunătoare *Karadzhal* care aparține lui Ilia Konstantinovski – scriitor, traducător din română în rusă, publicist. Această carte se deosebește esențial de opusul lui Lev Cezza și de culegerea de schițe științifico-populare ale lui Ș. Sadovnic prin natura discursului. E o lucrare de ordin beletristic-publicistic care intrigă și cucerește cititorul prin vioiciunea expunerii faptelor din viața privată și activitatea literară ale marelui clasic român Ion Luca Caragiale. Ea corespunde pe deplin exigențelor impuse de rigorile serialului „Viața oamenilor iluștri” din care face parte.

Chiar din primele rânduri autorul l-a intrigat pe destinatar cu următorul fragment dintr-o scrisoare adresată de criticul literar și sociologul C. Dobrogeanu-Gherea scriitorului rus V. G. Korolenko: „Caragiale a fost mintea cea mai luminată și cel mai mare talent al României. După nivelul talentului său el putea să se compare cu Gogol <...> Și iață acest om cu o minte și un talent colossal moare și nimeni de peste hotarele miciei României nu îl pomenește măcar cu un cuvânt...”

Utilizând din plin amintirile contemporanilor și alte materiale publicate în România cu prilejul cen-

tenarului de la nașterea lui Caragiale și a aniversării de cinci decenii de la moarte, precum și lucrările celor mai de seamă critici și istorici literari români, Ilia Konstantinovski a pus la dispoziția cititorului de limba rusă din fosta URSS și nu numai o lucrare de un stil atractiv care a evocat paleta biografică și multiple momente relevante din atelierul de creație al marelui dramaturg și prozator român. Atractivitatea cărții o sporesc și grupajul de imagini fotografice care reflectă anumite secvențe din arborele genealogic al scriitorului, realități românești din sec. al XIX-lea, chipuri de actori și personaje caragialiene.

Acordul final al cărții e următorul: „Râsul lui Caragiale răsună actualmente ca o preîntâmpinare. Cine va râde cum a râs Caragiale, va fi apt și de o indignare colosală, bărbăție mare, o încredere în viață, în viitor. <...> Biografia și creațiunile scriitorului roman au devenit parte componentă a istoriei culturii mondiale” [16, p. 276].

O anumită informație despre I. L. Caragiale i-a oferit cititorului de limba rusă studiul monografic al cercetătorului literar, prozatorului, poetului și traducătorului Mihail Fridman citat mai sus, în care se demonstrează că anume marii clasici – Eminescu, Creangă, Slavici și Caragiale – sunt continuatorii celor mai bune tradiții ale pașoptismului și nu Titu Maiorescu și părtașii lui cum sunt înclinați să creadă unii dintre criticii și istoricii literari [18, p. 91-107].

Câteva concluzii. Toate materialele la care ne-am referit și-au adus contribuția la promovarea fenomenului literar Ion Luca Caragiale. Desigur, nivelul contribuției este unul diferit în funcție de forța interpretativă a fiecăruia, de scopul propus de către autor și de profilul publicației în care a apărut.

Majoritatea materialelor de ziar, revistă, precum și unele dintre cele plasate în dicționare și enciclopedii poartă, în linii mari, un caracter sumar, punând accentul pe rezultatele finale ale activității scriitorului vizat și pe aprecieri generale privind procesul de receptare a operelor în contextul cultural autohton și alogen.

Aportul cel mai ponderabil aparține studiului monografic semnat de L. Cezza care, deși conține și câteva amprente de sociologism vulgar caracteristic timpului când a fost elaborat, certifică un nivel științific avansat. E solidă și contribuția culegerii de materiale științifico-populare înfăptuită de Ș. Sadovnic.

Dacă aceste două unități editoriale de anvergură l-au prezentat pe scriitor preponderent în plan științific, monografia lui Ilia Konstantinovski are un merit aparte: l-a înfățișat pe scriitor ca personalitate umană vie, în continuă acțiune, cu partea lui de prestigiu literar-cultural și de drame apărute în calea vieții sale.

BIBLIOGRAFIE

1. Ion Luka Karadzhal. Izbrannye proizvedenija. Perevod s rumynskogo I. D. Konstantinovskogo. Moskva: GIHL, 1951, 176 s. 30.000 jekz.
2. Il'ja Konstantinovskij. Karadzhal. M.: Molodaja gvardija, 1970. 288 s.
3. Izbrannoe. Komedii, fele'tony, rasskazy, stat'i. Perevod i vstupitel'naja stat'ja I. D. Konstantinovskogo. Moskva: GIHL, 1953, 320 s., 90.000 jekz.
4. Komedii, jumoreski, rasskazy. Perevod s rumynskogo. Kollektiv perevodchikov. Vstupitel'naja stat'ja I. Shtoka. Ofornenie hudozhnika Ju. Krasnogo. Moskva: GIHL, 1963, 390 s., 30.000 jekz.
5. Poterjannoe pis'mo. Komediya. Rasskazy. Perevod s rumynskogo. Kollektiv perevodchikov. Predislovie I. D. Konstantinovskogo. Moskva: Hudozhestvennaja literatura, 1974, 272 s., 100.000 jekz. (Narodnaja biblioteka).
6. Poterjannoe pis'mo. Perevod I. Konstantinovskogo. Rasskazy. Kollektiv perevodchikov. V knige: Biblioteka vseмирnoj literatury, tom. 126. Moskva: Hudozhestvennaja literatura, 1975; 303.000 jekz.
7. Cep' slabostej. Kollektiv perevodchikov. Predislovie Vladimira Udresku. Buharest, Biblioteka „Rumynija”, № 1/ 1986, 48 s.
8. Rumynskie rasskazy. Perevod s rumynskogo. M., GIHL, 1952. 220 s.
9. Rumynskie povesti i rasskazy. M.: GIHL, 1952. 336 s.
10. Rumynskie povesti i rasskazy XIX-XX vekov. Sostaviteli A. Sadeckij, Ja. Shternberg. V 2-h tomah. M.: GIHL, 1959. 664 s.
11. Rumynskie skazki. Sostavitel' A. Sadeckij. M.: GIHL, 1960. 480 s.
12. Triumf talantu. Opovidannja. Pereklad z rumun'skoï Stanislava Semchyn'skogo. Uporjadkuvannja i pisljamova Stanislava Semchyn'skogo. – Kyïv, Vydavnytvo hudozhn'oï literatury „Dnipro”, 1978, 272 s., 50.000 ekz. (Zarubizhna satyra i gumor, № 9).
13. „Tsep' slabostej”, Buharest, 1986.
14. L. Chezza. Tvorcestvo Karadzhal. Kishinev: Kartja Moldovenjaskje, 1961. 255 s.
15. Sh. Sadovnik. Ion Luka Karadzhal. Leningrad – Moskva, Izdatel'stvo „Iskusstvo”, 1964. 147 s.
16. Il'ja Konstantinovskij. Karadzhal. Moskva: Molodaja gvardija, 1970. 288 s.
17. Kratkaja literaturnaja jenciklopedija, tom. 3, Moskva: Sovetskaja jenciklopedija, 1966.
18. M. V. Fridman. Idejno-jesteticheskie techenija v rumynskoj literaturе XIX-XX vekov. K probleme preemstvennosti. Moskva: Nauka, 1989. 304 s.

Gheorghe Ceglocoff. Poarta castelului din Sâmbăta de Sus, 1937.